

Comparative Study on Conflict Management and Reconciliation of ASEAN Countries

Pol.Col.Sorat Glubwila¹, Pol.Col.Dr.Kitthanatat Lerwongrat²,
and Pol.Lt.Col.Seksan Khruakham³

Received: August 10, 2019 Revised: March 20, 2020 Accepted: March 25, 2020

Abstract

The comparative study of conflict management and reconciliation of ASEAN member countries aims to study the concept of the conflict management model and reconciliation at various stages of the justice process as well as related laws to reduce inequality in the society. The result shows that the form of conflict management and reconciliation among the ASEAN member states varies according to the conflicts. This will differ from a country to another according to the political and administrative characteristics, society and culture of each country. The interesting forms which can be applied to be used in Thai society are 1) social conflict management 2) community justice process, leading to policy suggestions which are committed to respecting human rights, the protection of rights and the fulfillment of various human rights by which the state, as a party states, should have the policy to promote equal educational opportunities.

Keyword: conflict management, reconciliation, ASEAN, alternative dispute resolution

---

¹ Associate Professor at Faculty of Social Science, Royal Police Cadet Academy. E-mail: sorat44@hotmail.com

² Associate Professor at Faculty of Social Science, Royal Police Cadet Academy

³ Assistant Professor at Faculty of Social Science, Royal Police Cadet Academy

การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ของประเทศสมาชิกอาเซียน

พ.ต.อ.โสรัถน์ กลับลีลา¹ พ.ต.อ.กิตติชนทัต เลอวงค์รัตน์² และ พ.ต.ท.เสกสันต์ เครือคำ³

บทคัดย่อ

การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของประเทศสมาชิกอาเซียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของรูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในสังคม ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ของประเทศสมาชิกอาเซียนมีความแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างกันไปตามลักษณะการเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยรูปแบบที่น่าสนใจในการนำมาปรับใช้ในสังคมไทยได้แก่ 1) ด้านการจัดการความขัดแย้งรุนแรงทางสังคม 2) ด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชน ซึ่งนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประกอบด้วย พันธะในการเคารพสิทธิมนุษยชน พันธะในการปกป้องและคุ้มครอง พันธะการทำให้บรรลุผลตามสิทธิมนุษยชนต่างๆ ที่รัฐเข้าเป็นภาคี รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาให้เท่าเทียมกัน

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง การเสริมสร้างความสมานฉันท์ อาเซียน
กระบวนการยุติธรรมทางเลือก

¹ รองศาสตราจารย์ประจำ คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

² รองศาสตราจารย์ประจำ คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

การจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ในชาติ เป็นประเด็นที่รัฐบาลให้ความสำคัญในการที่จะดำเนินการให้เป็นรูปธรรม โดยในนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558-2564 ได้กำหนดไว้เป็นนโยบายที่ 2 สร้างความเป็นธรรม ความปรองดอง และความสมานฉันท์ในชาติ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการสร้าง ความปรองดอง ความเป็นธรรม และความสมานฉันท์ในชาติเพื่อลดการเผชิญหน้า และการใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ รวมทั้งยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งยุทธศาสตร์ชาตินี้จะใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาใน ระยะ 20 ปี ที่มีคตินัยประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ได้กำหนดเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งและการ สร้างความสมานฉันท์ในชาติในยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ในส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การ พัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิ บาลในสังคมไทย ที่เกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้มีความทันสมัย เป็นธรรม และ สอดคล้องกับข้อบังคับสากลหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเสมอภาค ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความมั่นใจ ยอมรับ และปฏิบัติตามกติกา เอื้อต่อภารกิจภาครัฐ การลงทุนและดำเนินธุรกิจ ภาคเอกชน ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนมี การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการวินิจฉัยคดีมีความถูกต้อง รวดเร็ว โปร่งใส และ เป็นธรรม ตามหลักนิติธรรมและลดปริมาณผู้กระทำผิดในที่ควบคุม รวมทั้งการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนและการ ให้ความช่วยเหลือประชาชน และการปฏิรูปองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีระเบียบที่เกี่ยวข้องที่ใช้เป็นกรอบ แนวทางในการปฏิบัติ คือ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. 2550 เพื่อให้การส่งเสริมความสมานฉันท์และป้องกันความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรง โดยกำหนดให้การเสริมสร้าง ความสมานฉันท์เป็นการดำเนินการใด ๆ ที่นำไปสู่การป้องกันแก้ไข และจัดการกับปัญหาข้อพิพาทและความ ขัดแย้งในด้านต่างๆ ทั้งในระดับบุคคลที่สืบเนื่องจากกฎหมายและนโยบายสาธารณะ โดยรวมถึงการส่งเสริม แนวทางในการป้องกันแก้ไขและจัดการกับปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งด้วยสันติวิธีในรูปแบบต่าง ๆ การ ส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการสร้างสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นภายใต้หลักการและแนวทางการมี ส่วนร่วมสันติวิธี และความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากกรอบนโยบายระดับชาติดังกล่าว กระทรวงยุติธรรมได้กำหนดแนวทางในการจัดการความขัดแย้งและ การสร้างความสมานฉันท์ในชาติไว้ใน Roadmap กระทรวงยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ในส่วนของ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ผลสัมฤทธิ์ สังคมมีความปรองดองและสมานฉันท์ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีการกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม ระยะ 20 ปี ในส่วน ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และเท่าเทียมกันทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) นอกจากนี้ในระดับสากลได้ให้ความสำคัญกับการจัดการความขัดแย้งและการ สร้างความสมานฉันท์ในสังคม โดย สหประชาชาติ (United Nations Economic and Social Council) ได้รับ หลักการพื้นฐานในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในระบบงานยุติธรรมในเดือนสิงหาคม 2002

(basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters) ซึ่งเป็นกรอบมาตรฐานสากลในการนำหลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการจัดการความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม โดยมีหลายประเทศได้นำหลักการดังกล่าวไปใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมในประเทศ และมีผลการดำเนินการที่ดี โดยสามารถใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Chavez et al., 2015; UNODC, 2005)

แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะพัฒนารูปแบบและกลไกการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานสากลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการศึกษาและทราบข้อมูลพื้นฐานในรูปแบบและกลไกการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในประเทศอาเซียน ก่อนที่จะนำมาเปรียบเทียบและพัฒนารูปแบบให้มีความเหมาะสมในประเทศไทย นอกจากนี้การเสริมสร้างความปลอดภัยสาธารณะและสังคมจะดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และรวมถึงการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเพื่อดูแลความปลอดภัยสาธารณะของประเทศสมาชิกอาเซียนในแต่ละประเทศ ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าว จะทำให้เห็นถึงช่องทางการติดต่อสื่อสาร การสร้างกลไกความร่วมมือ และความปลอดภัยสาธารณะของแต่ละประเทศ ที่จะได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนในหมู่ประเทศอาเซียน นอกจากนี้ การศึกษาเปรียบเทียบระบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อความปลอดภัยสาธารณะ จะทำให้เห็นถึงมาตรฐานการสร้างความปลอดภัยในสังคมของประเทศต่างๆ ในอาเซียน เพื่อให้สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระบบงานยุติธรรมในส่วนของการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของไทยกับประเทศต่างๆ ในอาเซียนได้ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของรูปแบบและกลไกการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของประเทศต่างๆ จากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวและข้อมูลพื้นฐานจากสถานทูตในประเทศอาเซียนที่ประจำในประเทศไทย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ใน แต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง นำแนวคิดมาศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความหมายและสาเหตุความขัดแย้งและความขัดแย้งในมุมมองด้านอาชญาวิทยา โดยลักษณะของความขัดแย้ง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของสังคมมนุษย์ และมีความเป็นพลวัต สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่ลงรอย

กันของเป้าหมาย ความปรารถนา ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ หรือวิถีชีวิตของคนในสังคมระดับปัจเจกบุคคล (Suwannanont & Mahakeeta, 2015)

2) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความสมานฉันท์และงานยุติธรรมทางเลือก ได้นำแนวคิดกระบวนการทางเลือกเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาข้อพิพาทผ่านความยินยอมร่วมกันระหว่างคู่กรณี ด้วยการกระตุ้นให้เกิดการเจรจาซึ่งจะนำไปสู่การยุติข้อพิพาทได้ทันทีด้วยการสร้างความสมานฉันท์ โดยใช้รูปแบบวิธีการที่แตกต่างจากระบบยุติธรรมกระแสหลัก โดยเฉพาะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันหรือแบบชนะทั้งคู่ (win-win method) สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหของความขัดแย้งได้อย่างแท้จริงเพราะเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การค้นหาแหล่งที่มาของปัญหาและสามารถกำหนดวิธีการแก้ไขได้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งในท้ายที่สุดจะทำให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์ต่อองค์กร (Suwannanont & Mahakeeta, 2015)

3) หลักการและแนวทางการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานสากลในการสร้างความสมานฉันท์สหประชาชาติ ได้รับหลักการพื้นฐานในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในระบบงานยุติธรรม โดยหลักการพื้นฐานสำคัญคือ (1) การตอบสนองต่ออาชญากรรมอยู่บนพื้นฐานของการเคารพต่อศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมของบุคคล การสร้างความเข้าใจ และการส่งเสริม ความสมานฉันท์ของสังคมด้วยการเยียวยาผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและชุมชน (2) ให้ผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้แลกเปลี่ยนความรู้สึกและประสบการณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการได้ถูกต้อง (3) เปิดโอกาสให้เหยื่อได้รับการชดเชย รู้สึกปลอดภัยขึ้นและอยู่ในสังคมได้ตามปกติ (4) มีความยืดหยุ่นในการปรับใช้กระบวนการยุติธรรมภายใต้เงื่อนไขด้านกฎหมาย สังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศและไม่มีผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ของรัฐในการฟ้องผู้ต้องหา (Chavez et al., 2015; UNODC, 2005)

4) นโยบาย ยุทธศาสตร์ กฎหมาย และแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสมานฉันท์ของประเทศไทย ซึ่งประกอบไปด้วยแผนปฏิรูปประเทศ และยุทธศาสตร์ชาติ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในชาติ

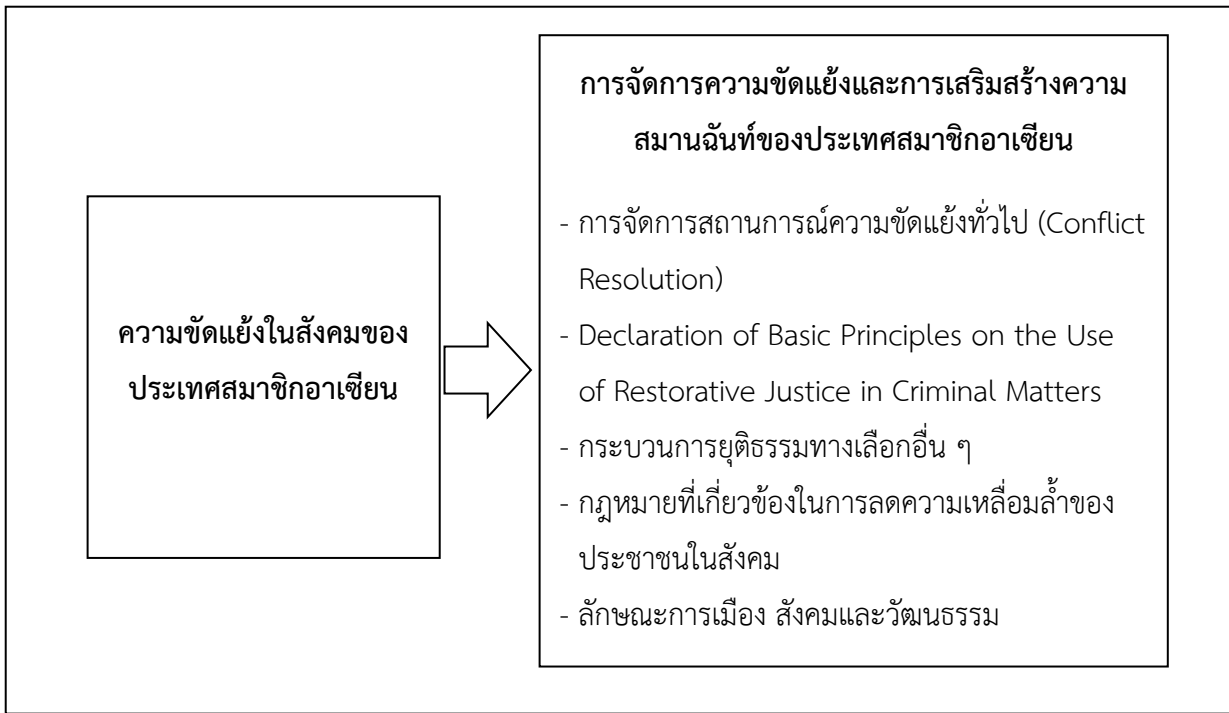
5) แนวคิดและหลักการการจัดตั้งประชาคมอาเซียน เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคนี้มีความเป็นหนึ่งเดียวเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในเรื่องชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรมก็ตาม

6) การจัดการความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ในต่างประเทศ สามารถนำมาเป็นแนวทางได้ในส่วนที่เหมาะสมกับประเทศไทย

7) สถานการณ์ความขัดแย้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ส่วนใหญ่มีความเหมือนและใกล้เคียงกัน การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของรูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถถอดบทเรียนออกมาเป็นกรอบแนวคิดได้ตาม ภาพประกอบ 1 เพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบแต่ละประเทศ ซึ่งประเทศไทยสามารถนำต้นแบบที่ดีมาประยุกต์ใช้กับการจัดการความขัดแย้งที่ปรากฏในประเทศไทยปัจจุบันได้

ภาพประกอบ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในสังคม ของประเทศสมาชิกอาเซียน 9 ประเทศ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) โดยเก็บข้อมูลจากการทบทวนเอกสาร และการประสานงานขอข้อมูลจากสถานทูตประเทศต่าง ๆ และสัมภาษณ์ผู้แทนจากประเทศต่าง ๆ จำนวน 9 ประเทศแบบเฉพาะเจาะจง โดยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ได้ทำการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและประเด็นการสนทนากลุ่ม ดูค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้การสัมภาษณ์ จากบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) การสัมภาษณ์และขอข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ในสถานเอกอัครราชทูตที่ประจำอยู่ในประเทศไทยตามประเด็นที่กำหนดโดยส่งหนังสือพร้อมประเด็นแจ้งให้ทางสถานทูตทราบ เพื่อที่จะสามารถกำหนดระดับตัวบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญกับเนื้อหาการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ให้มากที่สุด

2) การประชุมสัมภาษณ์ตัวแทนของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจำนวน 9 คน (ประเทศละ 1 คน) โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญในแต่ละประเทศเดินทางมายังประเทศไทยเพื่อประชุมกลุ่มย่อยและสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ครบถ้วนชัดเจนจากการเก็บข้อมูลตามข้อ 1

การเก็บรวบรวมข้อมูล

โครงการวิจัยนี้ใช้ระยะเวลา 1 ปี โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ หนังสือ เอกสารทางราชการ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

2) เข้าร่วมหารือกับทูตหรือผู้แทนของประเทศอาเซียนที่อยู่ในประเทศไทย ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ประเทศบรูไนดารุสซาลาม เพื่อขอข้อมูลเบื้องต้นของแต่ละประเทศด้านการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ของประเทศนั้นๆ โดยเอกสารที่ได้ผ่านการตรวจสอบยืนยันความถูกต้องจากสถานทูตแล้ว รวมถึงการขอให้แนะนำคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ของประเทศนั้น ๆ เพื่อเชิญมาสัมมนาและสัมภาษณ์เชิงลึกในประเทศไทย

3) ประชุมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ในประเทศต่างๆ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ประเทศบรูไนดารุสซาลาม โดยเชิญมาหารือในประเทศไทย ประเทศละ 1 คน เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกในด้านกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ในการขอข้อมูลครั้งนี้จะมีการจัดประชุมสัมมนาใช้ระยะเวลาประมาณ 4 วัน 3 คืน ในวันที่ 4-7 กันยายน 2560 โดยมีตัวแทนจาก 5 ประเทศเข้าร่วมการประชุมสัมมนา ได้แก่ ราชอาณาจักรกัมพูชา สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และสาธารณรัฐอินโดนีเซีย สำหรับอีก 4 ประเทศ คือ สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศบรูไนดารุสซาลาม ได้ประสานขอข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องภายหลัง

4) จัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เพื่อให้ความเห็นเพิ่มเติมและสรุปผลการศึกษาโดยมีจำนวนผู้ร่วมประชุมจำนวน 25 คน โดยกำหนดประเด็นไว้ 4 ด้านคือ (1) รูปแบบความขัดแย้ง (2) รูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ (3) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ (4) ลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละประเทศที่นำเสนอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นประเด็นคำถาม ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1) ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัย
2) วิเคราะห์วัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อกำหนดประเด็นคำถาม
3) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย โดยกำหนดประเด็นข้อคำถามให้ครบถ้วน โดยคณะวิจัย

4) นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และเสนอต่อคณะกรรมการกระทรวงยุติธรรมเพื่อทำการตรวจสอบก่อนใช้จริงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำข้อมูลแต่ละประเทศที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นหมวดหมู่และมีวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยโดยใช้การตรวจสอบสามเส้าได้แก่ ตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ตรวจสอบการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบจากมุมมองของทฤษฎี ตามกรอบแนวความคิด แล้วจัดประชุมกลุ่ม (focus group) ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เพื่อให้ความเห็นเพิ่มเติม

2) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการศึกษาโดยนำข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่ม มาจำแนกจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นในรูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยจำแนกผลการวิจัยออกเป็น 4 ประเด็น คือ (1) รูปแบบความขัดแย้ง (2) รูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ (3) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ (4) ลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถเข้าใจการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนนำเสนอในรูปแบบตารางเปรียบเทียบเพื่อให้ง่ายในการเข้าใจ

ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักจากการสัมภาษณ์ตัวแทนจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ ซึ่งมีข้อจำกัดที่สำคัญอยู่ด้วยกัน 2 ประการ ดังนี้

1) การประสานขอความร่วมมือจากสถานทูตของประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อให้คำแนะนำในการติดต่อผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ จะมีข้อจำกัดในบางประเทศที่ต้องใช้เวลานานในการประสานงาน จึงจำเป็นต้องมีการประสานงานด้วยวิธีการอื่น เช่น การประสานงานผ่านหน่วยงานตำรวจสากล และ กองการต่างประเทศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

2) การสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ พบปัญหาตัวแทนบางประเทศยังมีปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารบ้างเล็กน้อย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการทบทวนเอกสาร การประสานขอข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ในสถานเอกอัครราชทูตของประเทศสมาชิกอาเซียนที่ประจำอยู่ในประเทศไทย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นตัวแทนของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน และการประชุมกลุ่มย่อยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการความขัดแย้งในประเทศไทย คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียน 9 ประเทศ โดยเก็บข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร การประสานขอข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ในสถานเอกอัครราชทูตของประเทศสมาชิกอาเซียนที่ประจำอยู่ในประเทศไทย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นตัวแทนของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน และการประชุมกลุ่มย่อยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการความขัดแย้งในประเทศไทย จำนวน 25 คน ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งการสร้างความสมานฉันท์ของแต่ละ

ประเทศสมาชิกอาเซียน คณะผู้วิจัยได้จำแนกผลการวิจัยออกเป็น 4 ประเด็น คือ (1) รูปแบบความขัดแย้ง (2) รูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ (3) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ (4) ลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถเข้าใจการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพปัญหาความขัดแย้งและรูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์แต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันสอดคล้องกับลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยจำแนกตามประเทศสมาชิกอาเซียนปรากฏตามตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1

เปรียบเทียบการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของประเทศอาเซียน

ประเทศ อาเซียน	รูปแบบความขัดแย้ง	การจัดการความขัดแย้ง และการเสริมสร้างความ สมานฉันท์	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม
บรูไน	ไม่ค่อยมีความ ขัดแย้งรุนแรง	-ใช้ ADR ความขัดแย้ง ทางแพ่งและการค้า -การบังคับใช้กฎหมาย อย่างเคร่งครัดและยึด หลักการทางศาสนา	-ประมวลกฎหมาย ซารีอะฮ์ (Syariah Penal Code Order) / กฎหมายการรักษา ความมั่นคง ภายในประเทศ (Internal Security Act (ISA))	-สมบูรณาญาสิทธิราชย์ -เคร่งครัดทางวัฒนธรรม/ อิสลาม
กัมพูชา	-ไม่ค่อยปรากฏความ ขัดแย้งรุนแรง -ความขัดแย้งรุนแรง จากการชุมนุม ประท้วงทาง การเมือง	-รัฐบาลควบคุมอย่าง เข้มงวด -ใช้ ADR ความขัดแย้ง ทางแพ่งและการค้า	-กฎหมายการจัดการ ความขัดแย้งภาคธุรกิจ -กฎหมายการชุมนุม สาธารณะฉบับใหม่ในปี ค.ศ. 2009 (Law on Peaceful Demonstration of 2009)	-ประชาธิปไตยแบบ รัฐสภา -ประเพณีพื้นเมือง สอดคล้องกับไทย -พุทธ /ฮินดู
อินโดนีเซีย	-ความขัดแย้งเกิดขึ้น ค่อนข้างจะมาก	-ใช้วัฒนธรรมของความ ปรองดองสามัคคี (Harmony) ตาม ประเพณีท้องถิ่น	-หลักปรัชญา “ปัญจ ศีล” (Pancasila)	-ประชาธิปไตย ประธานาธิบดี -ความหลากหลายทางเชื้อ ชาติ กว่า 300 เผ่า ซึ่ง

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเทศ	รูปแบบความขัดแย้ง	การจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
อาเซียน	-การก่อความไม่สงบ/แบ่งแยกดินแดน -ความขัดแย้งทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม	-ใช้การเจรจาในการแก้ไขปัญหา ผ่านองค์กรที่มีความเป็นกลาง นานาชาติ เช่น (AMM)	-มีกฎหมายการจัดการความขัดแย้งรุนแรงทางสังคม -มีแนวทางการปฏิบัติเลขที่ PROTAP/1/X/2010 สำหรับควบคุมการจลาจล	มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน/อิสลาม
ลาว	-ไม่ค่อยมีปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง -ความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติจากการพัฒนาเศรษฐกิจ	-กระทรวงยุติธรรมสร้างกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและความสมานฉันท์ในชุมชน -การยึดขนบธรรมเนียมประเพณี	-คำสั่งนายกรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. 2552 โดยได้มอบหมายให้กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบการส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือก/เชิงสมานฉันท์	-การเมืองการปกครองแบบคอมมิวนิสต์และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นแบบเรียบง่าย/หลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้น
มาเลเซีย	-มีความขัดแย้งจากความหลากหลายแต่ไม่ค่อยมีปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงบานปลาย	-มีศาลชารีอะฮ์ (Syariah Court) ศาสนาอิสลาม (Jabatan Agama Islam) ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	-มีระบบการบังคับใช้กฎหมายและบทลงโทษที่รุนแรง -กฎหมายอิสลาม	-ประชาธิปไตยแบบรัฐสภา -หลากหลายเชื้อชาติ/อิสลาม
เมียนมา	-มีความขัดแย้งหลากหลายรูปแบบ เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งทางเชื้อชาติ/ชนกลุ่มน้อย ความขัดแย้งทางศาสนา/การประชุมประท้วงทางการเมือง	-ไม่ได้มีการนำกระบวนการทางเลือกมาใช้มากนัก -มีการเจรจาต่อรองและทำสัตยาบันกับชนกลุ่มน้อย -มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานแก้ไขความขัดแย้งในรัฐยะไข่	-ไม่มีกฎหมายเฉพาะสำหรับกระบวนการสมานฉันท์ -มีกฎหมายควบคุมการประท้วง Peaceful Protest Law of 2011	-ประชาธิปไตยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขและหัวหน้ารัฐบาล -วัฒนธรรมได้รับอิทธิพลจากจีนอินเดีย และไทย/พุทธ

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเทศ	รูปแบบความขัดแย้ง	การจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
ฟิลิปปินส์	-ความขัดแย้ง ทรัพยากร/ สิ่งแวดล้อม -การก่อความไม่สงบ -ความแตกต่างทาง ความเชื่อ/วัฒนธรรม	-Barangay Justice System -การฟื้นฟูและการ บริหารคุ้มครอง (PPA) -เจรจาผ่านกลุ่มองค์กร กลาง เช่น องค์กรความ ร่วมมืออิสลาม (OIC)	-LOCAL GOVERNMENT CODE OF 1991 -มีกฎหมายการชุมนุม สาธารณะ ค.ศ. 1985 -ข้อตกลงทริโปลี ค.ศ. 1976	-ประชาธิปไตยแบบ ประธานาธิบดี -ผสมผสานระหว่าง ตะวันตกและตะวันออก -หลากหลายเชื้อชาติ/ ศาสนา
สิงคโปร์	-ความขัดแย้งน้อย -ประชาชนเคารพ กฎหมาย -การชุมนุมประท้วง	-ศูนย์การจัดการความ ขัดแย้ง (SCCDR) -ศูนย์ไกล่เกลี่ยชุมชน (CMC) -ศูนย์จัดการความ ขัดแย้งของชุมชน (CDRT)	-พ.ร.บ.ศูนย์ไกล่เกลี่ย ชุมชน ค.ศ. 1998 -พ.ร.บ.การจัดการ ความขัดแย้งของชุมชน ค.ศ.2015	-สาธารณรัฐ/มีความ หลากหลายเชื้อชาติและ ศาสนา
เวียดนาม	-ไม่ค่อยมีปัญหา ความขัดแย้งทาง สังคม -ความขัดแย้ง ทรัพยากร/ สิ่งแวดล้อม	-กระบวนการยุติธรรม ทางเลือก ได้แก่ การ ลงโทษอื่นแทนการ ลงโทษจำคุก เช่น การ ปรับหรือปกครอง	-การใช้หลักนิติธรรม (Rule of Law)	-สังคมนิยม /ผสมผสาน หลายชนชาติได้รับ อิทธิพลมาจากประเทศจีน
ไทย	-การขัดแย้งทาง ความคิด -การชุมนุมประท้วง ทางการเมือง -การก่อความไม่สงบ -ความขัดแย้ง ทรัพยากร/ สิ่งแวดล้อม	-กระบวนการสันติภาพ ด้วยตนเอง (นำกฎบัตร UN หมวดที่1 Article 2 ข้อ 7) /กระบวนการ สมานฉันท์ (Reconciliation Process)/สร้างความ ยุติธรรม	-กฎหมายกับการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาทของศาล ยุติธรรม /กฎกระทรวงไกล่เกลี่ย ระงอมทางแพ่ง 2553/ไกล่เกลี่ยชั้น สอบสวน-อัยการชะลอ ฟ้องทางเลือกไม่ต้องขึ้น ศาล -พ.ร.บ.ชุมนุม สาธารณะ 2558	-ประชาธิปไตยฯ / วัฒนธรรมไทยประกอบ หลายเชื้อชาติศาสนาและ สภาพแวดล้อมทาง ภูมิศาสตร์

จากตาราง 1 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของระบบการเมืองการปกครองกับปัญหาความขัดแย้งจะพบว่าในประเทศที่มีระบบการเมืองการปกครองที่เป็นแบบอำนาจนิยมสูง ได้แก่ ประเทศบรูไน-ดารุสซาลาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐสิงคโปร์ และราชอาณาจักรกัมพูชา ดูเหมือนจะเกิดปัญหาความขัดแย้งน้อยกว่าประเทศที่มีระบบการเมืองการปกครองที่เป็นแบบอำนาจนิยมต่ำ ได้แก่ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และราชอาณาจักรไทย แต่อย่างไรก็ตามปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มประเทศกล่าวมาอาจจะแฝงเร้นอยู่ไม่ถูกเปิดเผยด้วยระบบการเมืองการปกครองที่ยังไม่เปิดช่องโอกาส

อภิปรายผลการวิจัย

ความขัดแย้งเป็นการไม่ลงรอยกันของคนหรือกลุ่มคนในสังคมซึ่งอาจเกิดจากความแตกต่างของเป้าหมาย ความปรารถนา ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ หรือวิถีชีวิตของคนในสังคม (Suwannaont & Mahakeeta, 2015) โดยลักษณะของความขัดแย้งมักจะเป็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (interest conflict) และความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม (value conflict) ตัวอย่างเช่น สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่แม้ว่าจะมีระบบการปกครองแบบที่เป็นพรรคเดียว แต่ก็ยังมีการขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมกับประชาชน นอกจากนี้ยังมีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งเป็นการขัดแย้งด้านผลประโยชน์อีกประเภทหนึ่งซึ่งมักจะมีการชุมนุมประท้วงที่รุนแรงได้ในหลายประเทศ เช่น ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา รวมทั้งราชอาณาจักรไทยด้วย สำหรับความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม (value conflict) เป็นความขัดแย้งที่สามารถพบได้ในทุกสังคม เช่น ความขัดแย้งในอาเจห์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ซึ่งสาเหตุเกิดจากความต่างกันทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ และเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ด้วย ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้น นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมากับชาวโรฮิงญาในรัฐยะไข่ ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งของ McConnell and Moore (Suwannaont & Mahakeeta, 2015) Sellin (1938) Vold (1958) และ Turk (1969)

ทั้งนี้ ปัญหาความขัดแย้งจะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและแต่ละสังคมก็มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไปตามกรอบของกฎหมายและวัฒนธรรมของสังคม โดยในหลายประเทศหันมาใช้วิธีการเชิงสันติในการจัดการความขัดแย้งทุกประเภท (รวมทั้งความขัดแย้งในคดีอาญาด้วย) ตามกรอบแนวคิดของวิธีการไม่ใช้ความรุนแรง (non-violent perspective) วิธีการที่ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะ (win-win method) และทฤษฎีการสร้างสันติภาพ (peace-making theory) (Pepinsky & Quinney, 1991) โดยวิธีการที่ใช้มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การแก้ปัญหาข้อพิพาทแบบทางเลือก (alternative dispute resolution) ซึ่งประกอบด้วย การเจรจา (negotiation) การไกล่เกลี่ย (mediation) และอนุญาโตตุลาการ (arbitration) โดยส่วนมากจะนำมาใช้ในความขัดแย้งทางแพ่งและการค้าอย่างแพร่หลายในประเทศบรูไน-ดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสิงคโปร์ ที่มักจะนำ ADR มาใช้ในการยุติความขัดแย้งก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการศาล ซึ่งเป็นวิธีการที่ประหยัด รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากกว่าการฟ้องร้องคดีตามกระบวนการปกติทั่วไปทางศาล

สำหรับความขัดแย้งทางอาญาหลายประเทศสมาชิกอาเซียนมีการนำหลักการของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก/กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ และยังรวมถึงสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามด้วย ที่มีการนำหลักการนี้มาใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมเพื่อช่วยในการหาข้อยุติทางคดีที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับสหประชาชาติ (United Nations Economic and Social Council) ที่ได้รับหลักการพื้นฐานในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในระบบงานยุติธรรมในเดือนสิงหาคม 2002 (basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters) โดยกระบวนการสมานฉันท์เป็นกระบวนการต่าง ๆ ที่เหยื่อ ผู้กระทำผิด และบุคคลอื่น ๆ ในสังคมที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม เข้ามามีส่วนร่วมในการหาทางออกหรือแก้ไขปัญหที่เกิดจากอาชญากรรม ซึ่งโดยทั่วไปจะมีผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ โดยกระบวนการสมานฉันท์อาจจะประกอบด้วย การเจรจาไกล่เกลี่ย การประนีประนอม การประชุมร่วม และการลงโทษก็ได้ (UNODC, 2005) ซึ่งอาจจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศ โดยส่วนใหญ่แต่ละประเทศจะปรับรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้สอดคล้องกับลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีการนำขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นมาใช้ในการไกล่เกลี่ยเจรจาและการเยียวยาในความขัดแย้งทางอาญาที่เกิดขึ้น โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นผู้ช่วยในการไกล่เกลี่ยหาข้อยุติของความขัดแย้ง และสังคมบาตังในชวากลาง (batang) ในสาธารณรัฐอินโดนีเซียเป็นตัวอย่างของการพัฒนาธรรมเนียมพิจารณาคดีที่เป็นที่นิยมแพร่หลายชื่อว่า “Peradilan mela sareka หรือ Peradilan tapan halo” หรือพิจารณาคดีเชิงสมานฉันท์ ซึ่งวิธีการนี้เป็นสร้างความยุติธรรมให้แก่ทุกฝ่าย โดยเป็นการบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสในการแสดงความรับผิดชอบ รวมทั้งการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างความสมานฉันท์และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม (Braithwaite, 1998; UNODC, 2005) ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมได้มีสิทธิ มีโอกาสแสดงความรู้สึกต่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้น รวมทั้งอาจพัฒนาสู่การแสดงความเมตตาให้อภัยแก่ผู้กระทำผิดอันเป็นการนำพาสังคมสู่คุณภาพที่มีความเอื้ออาทรต่อกันในที่สุด ส่วนผู้กระทำผิดก็ได้มีเวทีและโอกาสแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน รวมทั้งได้แสดงความสำนึกผิดอันเป็นการเยียวยาประสานรอยร้าวทางอารมณ์ความรู้สึกระหว่างสมาชิกสังคมที่บาดหมางโกรธเคืองกันเข้าด้วยกันอีกครั้ง โดยมีผู้แทนชุมชนเข้าร่วมเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยและบูรณาการ และเรียนรู้ที่จะป้องกันตนเองและสังคมจากอาชญากรรม ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งของสังคมจะเป็นตัวกำหนดหน้าที่ให้มีการทำงานร่วมกันเกิดขึ้นในสังคม ระหว่างคู่กรณีและผู้เกี่ยวข้อง นั่นคือ เหยื่อ ผู้กระทำผิด ชุมชน รวมถึงผู้สนับสนุนของแต่ละฝ่าย เพื่อให้ทุกฝ่ายในสังคมหรือชุมชนยอมรับว่ามีความขัดแย้ง เอาเปรียบ หรือล่วงละเมิดกันเกิดขึ้นจริง และจัดการกับความขัดแย้งนั้นร่วมกันอย่างจริงจัง เพื่อให้ความขัดแย้งนั้นยุติลง มีผู้รับผิดชอบ มีการชดเชยเยียวยา และส่งผลให้เกิดความสมานฉันท์ในชุมชนนั้น (Uea-amnuay, 2004)

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบของยุติธรรมชุมชน ที่ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในการป้องกันแก้ไขและจัดการกับปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้ง เยียวยาความเสียหายให้กับผู้ได้รับผลกระทบและมีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งรูปแบบนี้สามารถพบได้ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ โดยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการจัดตั้งครอบครัวและหมู่บ้านปลอดคดี และการส่งเสริมงานด้านการเจรจาไกล่เกลี่ยระดับหมู่บ้าน ส่วนสาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีการนำ Katarungang Pambarangay หรือ Barangay Justice System ซึ่งเป็นระบบยุติธรรมพื้นฐานแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นในการแก้ปัญหาข้อพิพาท โดยระบบเหล่านี้สามารถช่วยลดภาระให้กับศาลและเป็นทางเลือกสำหรับชุมชนในการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับความขัดแย้งหรือเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยในระดับหมู่บ้านได้

สำหรับหลายประเทศที่มีปัญหาความขัดแย้งทางสังคมที่รุนแรงมักจะใช้รูปแบบ/วิธีการพิเศษในการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาความขัดแย้งในหมู่เกาะอาเงห์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ความขัดแย้งระหว่างชาวโรฮิงญากับรัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา รัฐยะไข่ หรือความขัดแย้งในแถบมินดาเนาในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ได้มีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยใช้เจรจาทางออกร่วมกันอย่างสันติวิธีโดยใช้หน่วยงานที่เป็นกลางมาช่วยในการเจรจา โดยการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในอาเงห์สามารถคลี่คลายความขัดแย้งได้ด้วยวิธีการเจรจาผ่านองค์กรที่มีความเป็นกลาง โดยมีความพยายามในการเจรจาครั้งแรกในเดือนธันวาคม 2002 ณ กรุงเจนีวา สวิตเซอร์แลนด์ หลังจากนั้นก็ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานนานาชาติเข้ามาช่วยในการเจรจาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในอาเงห์ Aceh Monitoring Mission (AMM) ในปี 2005 โดยมีตัวแทนจากประเทศยุโรป 120 คน จาก 10 ประเทศ ตัวแทนจากประเทศอาเซียน 96 คน ประกอบด้วยราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สหพันธรัฐมาเลเซีย ประเทศบรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวใช้ระยะเวลาอันยาวนานกว่าการเจรจาจะประสบความสำเร็จ สำหรับการแก้ไขความขัดแย้งในรัฐยะไข่ ที่เป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับชาวโรฮิงญา ซึ่งขณะนี้ได้รับความสนใจจากต่างประเทศในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง รัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาได้มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานในการแก้ไขปัญหานี้ เช่น หน่วยตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจ ทหาร ศาลากร กระทรวงชายแดน เป็นต้น นอกจากนี้สหประชาชาติซึ่งเป็นหน่วยงานได้เข้าร่วมในการจัดการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมากับประเทศบังคลาเทศ ในการหาทางออกของปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งสหประชาชาติมีบทบาทหน้าที่ในการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติตามที่ระบุในกฎบัตรสหประชาชาติในการแก้ไขข้อพิพาทด้วยสันติวิธี (Chapter VI: Pacific Settlement of Disputes) และการดำเนินการเพื่อระงับภัยคุกคามต่อสันติภาพ การละเมิดสันติภาพหรือการกระทำในลักษณะรุกราน (Chapter VII: Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression) โดยการแก้ไขข้อพิพาทด้วยสันติวิธีจะยึดหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ การได้รับความยินยอม (consent) จากประเทศที่เกี่ยวข้อง การไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (impartiality) และการไม่ใช้กำลัง ยกเว้นกรณีป้องกันตัว (non-use of force) (Ministry of Foreign Affairs of

the Kingdom of Thailand, 2017) สำหรับการเจรจาแก้ปัญหาความขัดแย้งในมินดาเนา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ที่มีความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลฟิลิปปินส์กับขบวนการปลดปล่อยอิสลามโมโร โดยได้มีความพยายามเจรจา อย่างสันติมาหลายครั้งจนสามารถที่จะหาทางออกร่วมกันโดยการขอเป็นรัฐย่อย (Sub state) ได้โดยมีคนกลาง ช่วยในการเจรจาจากกลุ่มประเทศ สมาชิกองค์การการประชุมอิสลาม (Organisation of the Islamic Conference: OIC) เช่น ลิเบีย อินโดนีเซีย และมาเลเซีย รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศที่รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่ม MinCODE ขึ้นมาเพื่อช่วยในการจัดส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสร้างสันสันติภาพขึ้นในแถบมินดาเนา (Pratheuangrattana, 2008)

นอกจากนี้ยังมีการบัญญัติกฎหมายโดยเฉพาะเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือปัญหาที่จะเกิด จากความขัดแย้ง เช่น กฎหมายการจัดการความขัดแย้งรุนแรงทางสังคม (กฎหมายเลขที่ 7 ปี 2012) ใน สาธารณรัฐอินโดนีเซีย หรือกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการชุมนุมในที่สาธารณะในหลายประเทศ เช่น ประเทศ บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และสาธารณรัฐ สิงคโปร์ โดยสาธารณรัฐอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีกฎหมายการจัดการความขัดแย้งโดยเฉพาะ ซึ่งออกบนหลักการ พื้นฐานปรัชญาการสร้างประเทศให้เป็นหนึ่งเดียว ส่งเสริมความสามัคคีในชาติปราศจากความขัดแย้งทางความคิด หรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคน หรือชนเผ่า ส่งเสริม สนับสนุนสิทธิมนุษยชนด้วยการสร้างบรรยากาศแห่งความ ปลอดภัย สงบสุข มีความเป็นอยู่ที่ดี และเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงของการเกิดความขัดแย้งในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย เช่น ความหลากหลายของชนเผ่า ศาสนา และวัฒนธรรมซึ่งยังไม่มี ความสมดุลในการพัฒนา ความไม่เป็นธรรมและ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม รวมทั้ง แนวโน้มจะเกิดความเคลื่อนไหวของกลุ่มหัวรุนแรงในประเทศ ด้วยเหตุผลเหล่านี้ทำให้มีกฎหมายการจัดการความ ขัดแย้งเกิดขึ้นในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

สำหรับการควบคุมการชุมนุมประท้วงอันเกิดจากความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความขัดแย้งด้าน การเมืองที่มักจะเป็นปัญหาสำคัญในหลายประเทศ บรูไนดารุสซาลามได้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในแบบเด็ดขาด โดยการตรากฎหมายห้ามไม่ให้มีการชุมนุมประท้วงโดยเด็ดขาด จึงทำให้ไม่มีปัญหาความรุนแรงในการชุมนุม เหมือนดังเช่นในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่มีการปกครองแบบ พรรคเดียวไม่สามารถทำการชุมนุมในที่สาธารณะได้ สำหรับประเทศอื่น ๆ ได้มีการตรากฎหมายสำหรับการ ควบคุมชุมนุมในที่สาธารณะให้เป็นโดยสันติ ซึ่งส่วนใหญ่จะกำหนดให้ต้องมีการขออนุญาตและมีการแจ้ง รายละเอียดของก่อนการชุมนุม โดยกฎหมายลักษณะนี้พบได้ในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และสาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งมีกฎหมายรัฐธรรมนูญคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้ ทำให้ไม่สามารถจะห้ามการชุมนุมแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งได้ จึงหันมา ใช้วิธีการตรากฎหมายควบคุมโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการชุมนุมแสดงความคิดเห็น ซึ่ง ส่วนใหญ่จะกำหนดเงื่อนไขในการชุมนุมให้อยู่ภายใต้กรอบของการชุมนุมโดยสันติ ปราศจากอาวุธ เป็นไปด้วย ความสงบเรียบร้อย และไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้อื่น ซึ่งสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ของมนุษย์ในปี ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights)

ความขัดแย้งทางสังคมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในทุกสังคม ซึ่งแต่ละสังคมจะมีลักษณะและรูปแบบของความขัดแย้งแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละสังคม ดังนั้นการจัดการความขัดแย้งในแต่ละสังคมจึงมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม และสำหรับรูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่ประสบความสำเร็จในสังคมหนึ่งอาจจะสามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการความขัดแย้งในสังคมอื่นที่มีสภาพปัญหาและบริบทใกล้เคียงกันได้ แม้จะไม่สามารถนำวิธีการทั้งหมดมาใช้ได้ แต่ก็สามารถที่จะนำมาปรับใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดการความขัดแย้งตามความเหมาะสม โดยหากจะพิจารณาในด้านสภาพปัญหาความขัดแย้งที่ใกล้เคียงกับไทย กลุ่มประเทศที่มีรูปแบบความขัดแย้งคล้ายกับไทยและมีรูปแบบการจัดการความขัดแย้งรุนแรงทางสังคมที่ประสบความสำเร็จในการจัดการความขัดแย้ง ประกอบด้วย สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ที่มีปัญหาความขัดแย้งทั้งในด้านการเมือง การประท้วง การก่อความไม่สงบ/การแบ่งแยกดินแดน และการขัดแย้งด้านผลประโยชน์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับในด้านกระบวนการยุติธรรมทางเลือก/เชิงสมานฉันท์มีประเทศที่มีนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้ในการยุติปัญหาความขัดแย้งที่ไม่รุนแรงอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีการส่งเสริมยุติธรรมชุมชนและการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน สาธารณรัฐฟิลิปปินส์มี Barangay Justice System ที่เป็นกระบวนการยุติธรรมพื้นฐานในทุกหมู่บ้านก่อนมีการนำคดีความขัดแย้งไปแจ้งกับตำรวจ และสาธารณรัฐสิงคโปร์มี พ.ร.บ. ศูนย์ไกล่เกลี่ยชุมชน ค.ศ.1998 และ พ.ร.บ.การจัดการความขัดแย้งของชุมชน ค.ศ. 2015 แต่หากพิจารณาในด้านการจัดการให้สังคมโดยรวมมีความสงบและสันติภายใต้ความเป็นพหุสังคมมีประเทศที่น่าสนใจ ประกอบด้วยประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียและสาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศที่ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม แต่ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ ไม่ค่อยมีการขัดแย้งที่รุนแรง แต่ละกลุ่มประเทศเหล่านี้เป็นประเทศที่ควรศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดของรูปแบบการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมเพื่อประโยชน์ในการนำมาปรับใช้ในการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) กำหนดพื้นที่ปลอดภัยเพื่อการตกลงเจรจาการจัดการความขัดแย้ง ตัวอย่างเช่น การเจรจาทำข้อตกลงหยุดยิงของรัฐบาลเมียนมากับกองกำลังชนกลุ่มน้อย การเจรจาสันติภาพในอาเจะห์ของสาธารณรัฐอินโดนีเซียและมินดาเนาในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เป็นต้น จากผลการศึกษาคั้งนี้ ประเทศไทยควรกำหนดพื้นที่ปลอดภัยเพื่อการตกลงเจรจาบริหารความขัดแย้งโดยหน่วยงานความมั่นคงของประเทศไทย ซึ่งคือ กระทรวงกลาโหม เพื่อนำมาใช้รักษาความสงบของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยซึ่งมีลักษณะทางวัฒนธรรม ศาสนา และความขัดแย้งที่ใกล้เคียงกันกับสาธารณรัฐอินโดนีเซียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

2) นำระบอบยุติธรรมชุมชนและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมาบริหารจัดการความขัดแย้งภายในชุมชนเพื่อลดคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยมีกลไกของกฎหมายรองรับ โดยมีตัวอย่างที่ดีจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และสาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งมี

กฎหมายรองรับการปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมชุมชนและมีหน่วยงานรับผิดชอบภายใต้การดูแลของกระทรวงยุติธรรม รวมถึงการนำหลักศาสนามาจัดการปัญหาความขัดแย้ง เช่น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในอาเจงห์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ซึ่งได้นำหลักศาสนาเข้ามาช่วยในการเจรจาทางร่วมกันภายใต้หลักการของความสามัคคีทางศาสนา จากผลการศึกษาครั้งนี้ประเทศไทย โดยหน่วยงานกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ควรมีการนำรูปแบบการจัดการความขัดแย้งดังกล่าวมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยซึ่งมีลักษณะทางวัฒนธรรม ศาสนา และเนื้อหาความขัดแย้งที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด

3) มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นทางการเพื่อลดความขัดแย้งทางสังคม เช่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ไม่ว่าผู้กระทำผิดจะเป็นชนชาติหรือศาสนาใด หากทำผิดก็ต้องรับโทษเท่าเทียมกันตามบทบัญญัติของกฎหมาย จากผลการศึกษาครั้งนี้ ประเทศไทยควรมานำปรับใช้ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลมีหน่วยงาน สภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ระดับนโยบายความมั่นคงแก้ไขปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นำสู่สันติสุข ใช้แนวทาง “สันติวิธี”

4) การควบคุมสื่อให้มีความเป็นกลางนำเสนอข่าวสารความเป็นจริงและไม่นำเสนอ ภาพความรุนแรง เช่น สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ให้ความสำคัญกับการจัดการสื่อต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาการก่อการร้าย

5) การออกกฎหมายรองรับและสร้างแนวทางที่เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล หรือชุมชน เช่น ระบบงานยุติธรรมชุมชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และสาธารณรัฐสิงคโปร์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐควรมีการดำเนินการให้ครบถ้วนตามพันธหน้าที่เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้นในสังคม เนื่องจากการจัดการความขัดแย้งที่ดีควรมีการจัดการก่อนเกิดความขัดแย้งขึ้น โดยในมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน รัฐจะต้องมีพันธะ 3 ประการเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งประกอบด้วย (1) พันธะในการเคารพสิทธิมนุษยชน (2) พันธะในการปกป้องและคุ้มครองเมื่อมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นแล้วรัฐจะต้องเข้าไปมีหน้าที่ในการปกป้องและคุ้มครอง และ (3) พันธะการทำให้บรรลุผลตามสิทธิมนุษยชนต่างๆ ที่มีการรับรองไว้และรัฐเข้าเป็นภาคีต่อกติกาอนุสัญญานั้นแล้วก็จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนในรัฐได้ใช้สิทธินั้นอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมอาจจะมีสาเหตุมาจากการที่รัฐไม่สามารถเข้าไปทำหน้าที่ตามพันธะทั้ง 3 ประการข้างต้นได้อย่างเต็มที่

2) รัฐควรมีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมให้มีความเท่าเทียมกัน ไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการของรัฐต่างๆ มากขึ้น ซึ่งรัฐต้องมีการจัดการให้ดีขึ้นเพื่อให้เกิดการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม โดยจากตัวอย่างในหลายประเทศ เช่น สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เป็นต้น ซึ่งความขัดแย้งทางสังคมที่รุนแรงมักจะเกิดจากความเหลื่อมล้ำและการขาดโอกาสทางสังคม จนกลายเป็นความรุนแรงในสังคมในที่สุด

3) รัฐควรมีนโยบายในการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา ซึ่งจะเป็นการพัฒนาศักยภาพคนในสังคมให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงและเคารพในกติกาทางสังคม และควรสนับสนุนส่งเสริมให้

สตรีมีบทบาทในการเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหามากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการส่งเสริมบทบาทของสตรีในการร่วมเจรจามีผลทำให้เกิดความสำเร็จมากยิ่งขึ้นโดยมีตัวอย่างการเจรจาในโคลัมเบีย

4) รัฐควรกำหนดนโยบายการนิรโทษกรรมให้เป็นธรรม โดยการนิรโทษกรรมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและสร้างความสมานฉันท์ได้อย่างหนึ่ง ซึ่งจะต้องพิจารณาความผิดเป็นลักษณะเฉพาะ ว่าควรจะนิรโทษกรรมอะไรได้บ้าง โดยการนำการนิรโทษกรรมมาใช้ จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ทั้งในแง่ของเวลา สถานการณ์ และกระบวนการ และให้ความสำคัญกับการเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากความขัดแย้งที่สมเหตุสมผลหรือตามความเหมาะสม รวมถึงการแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณะของผู้นำ กรณีที่ไม่สามารถสร้างความสงบในสังคมได้

5) รัฐควรมีการส่งเสริมบทบาทของสื่อให้มีส่วนร่วมในการยุติปัญหาความขัดแย้งและลดความขัดแย้งในสังคม ซึ่งมีตัวอย่างที่ดีในประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซียทั้งในส่วนของการแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายและการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน โดยสื่อทุกแขนงต้องมีความระมัดระวังและมีความรับผิดชอบต่อเสนอข้อมูลที่ถูกต้องต่อสาธารณชน

เอกสารอ้างอิง

- Braithwaite, J. (1998). Restorative justice. In M. Tonry (Ed.), *The Handbook of Crime & Punishment* (pp.323-344). Oxford University Press.
- Chavez, P., Cinco, C., & Drennan, D. (2015). *Restorative Justice: Review of Existing Literature, International Norms and Best Practice*. <https://arrow.tudublin.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1041&context=comlinkoth>
- Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand. (2017). *Kān raksā santiphāp* [Peacekeeping]. <http://www.mfa.go.th/main/th/issues/9904-การรักษาสันติภาพ.html>
- Pepinsky, H., & Quinney, R. (1991). *Criminology as Peacemaking*. Indiana University Press.
- Pratheuangrattana, C. (2008). *Kānsāng santiphāp nai mindānao Filippin: Praden thī khuān phichāranā samrap sangkhom Thai* [Building Peace in Mindanao, Philippines: Issue to be Considerated for Thai Society]. http://sripatum-review.spu.ac.th/doc/51_17-09-2018_14-34-13.pdf
- Sellin, T. (1938). *Culture and Conflict in Crime*. Social Science Research Council.
- Suwannanont, A., & Mahakeeta, C. (2015). *Rūpbæp kān soemsāng khwām samānāchan phāitai bōribot khwām khatyæng khōng sangkhom Thai* [The Form of Reconciliation in The Context of Conflict in Thai Society] (Research report). The Office of National Reconciliation Commission Ministry of Justice and Suan Dusit University.
- Turk, A. (1969). *Criminality and Legal Order*. Rand McNally.

Uea-amnuay, J. (2004). Krabuānkān yuttham choēng samānachan: Thāng lūāk nai kān yutti khō khatyāēng thāng ‘āyā samrap sangkhom Thai [The Restorative Justice: Options in Ending Criminal Conflicts for Thai Society]. *Dulapaha*, 51(2), 112-142.

United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2005). *Handbooks of Restorative Justice Programmes: Criminal Justice Handbook Series*. United Nations Publication.

Vold, G. (1958). *Theoretical Criminology*. Oxford University.